

Streszczenie pracy doktorskiej

Tytuł w języku rozprawy (język angielski): **“Communicative Construction of the Euro Crisis in the Press: Political Debate in Poland, Germany and the United Kingdom.”**

Tytuł w języku polskim: **“Komunikacyjny konstrukt kryzysu waluty euro. Analiza debaty politycznej w prasie codziennej w Polsce, Niemczech i Wielkiej Brytanii.”**

Niniejsza praca doktorska analizuje obraz świata na temat kryzysu euro kształtowany w mediach i stanowi część międzynarodowego projektu badawczego „Kryzys euro, relacje mediów i postrzeganie Europy w UE”, prowadzonego przez Instytut Reutersa na Uniwersytecie Oksfordzkim w Wielkiej Brytanii (2010-2012). W szczególności niniejsza analiza bada komunikacyjny konstrukt dyskursu w prasie europejskiej w kontekście złożonej współzależności między systemem politycznym i medialnym.

Pod pojęciem „kryzysu euro” rozumiem kryzys obserwowany w strefie euro, który pod wieloma względami był kontynuacją światowego kryzysu finansowego z 2008 r. Był on ważnym punktem zainteresowania mediów zarówno w Europie, jak i poza nią i chociaż wywołany wydarzeniami z dala od Brukseli, jako zjawisko wielopoziomowe szybko ujawnił wewnętrzne i strukturalne słabości projektu europejskiego. Tym samym stanowił fundamentalne zagrożenie dla istnienia Unii Europejskiej i znacząco wpłynął na jej kształt. Ponadto kryzys umożliwił rządów krajów europejskich wprowadzenie retoryki “stanu wyjątkowego”, który stał się dominującym paradygmatem w polityce, służąc legitymizacji decyzji politycznych.

Celem niniejszej rozprawy jest analiza struktury komunikacyjnej kryzysu euro w debacie politycznej w mediach w wybranych państwach członkowskich UE (Niemczech, Polsce i Wielkiej Brytanii) oraz wskazanie zbieżności i/lub rozbieżności w komunikacyjnej budowie dyskursów w komunikatach prasowych w tych krajach, pochodzących z dzienników o różnych orientacjach politycznych. Głównie pytania badawcze obejmują: 1. Czy dyskurs o kryzysie euro w prasie polskiej, brytyjskiej i niemieckiej był zbieżny czy rozbieżny?, 2. Jeśli był zbieżny, jaką dominującą ideologię reprezentował?, 3. Jeśli był rozbieżny, jakie były linie, wzdłuż których powstały podziały?

W tym celu praca dekonstruuje hegemoniczne opinie i ideologie wyrażone w dyskursie i pokazuje, które wartości i systemy przekonań leżą u podstaw propozycji lub twierdzeń przedstawionych w dyskursie medialnym na temat kryzysu euro. Przedstawiona analiza pozwala także sformułować ocenę, czy dyskurs odzwierciedla stanowiska wszystkich zaangażowanych stron, czy też wzmacnia pozycję dominującą i czyje to stanowisko.

Niniejsza praca usytuowana została w tradycji krytycznej analizy dyskursu, która zaleca holistyczne podejście do analizowanych zjawisk, łącząc metody badawcze z różnych dyscyplin naukowych, tym samym umożliwiając wypełnienie luki między nauką o komunikacji i mediach, a naukami politycznymi. Przedstawione badania empiryczne łączą analizę ilościową i jakościową, jednocześnie uwzględniając perspektywę porównawczą.

Część pierwszą pracy stanowi porównanie wyników analizy ilościowej projektu „Kryzys euro, relacje mediów i postrzeganie Europy w UE” dla wybranych trzech państw członkowskich. Analiza ta służy ustaleniu granic dyskursu medialnego, głównych tematów i kluczowych aktorów, a także identyfikacji kategorii analitycznych do pogłębionej analizy tekstowej. Analiza jakościowa artykułów prasowych opublikowanych w kontekście rezygnacji Silvio Berlusconiego ze stanowiska premiera Włoch i nominacji na to stanowisko Mario Montiego (12-13 listopada 2011 r.), która była wydarzeniem najszerzej relacjonowanym w prasie w okresie analizy, stanowi właściwy przedmiot rozprawy, rozwinięty w drugiej części pracy. Analiza tekstowa skupia się na przyczynach, rozwiązaniach i skutkach kryzysu, a także przedstawieniu czasu i przestrzeni. Ponadto ta część pracy bada rolę aktorów społecznych i strategie legitymizacji, w tym użycie metafor.

Główne wnioski wskazują na ideologicznie zbieżny obraz kryzysu euro w analizowanych komunikatach prasowych. Pomimo próby pochodzącej z różnych krajów i dzienników o różnych orientacjach politycznych, alternatywne opinie na temat przyczyn i możliwych sposobów przeciwdziałania kryzysowi nie były szeroko prezentowane. Niniejsza analiza dowodzi, że dyskurs w prasie codziennej wzmocnił dominującą narrację polityków, która przedstawiała kryzys euro według wytycznych neoliberalnej teorii ekonomicznej. Podkreślano powody strukturalne, które doprowadziły do deficytu demokratycznego. Rozwiązania kryzysu oczekiwano poprzez wdrożenie reform strukturalnych i wprowadzenie planu stabilności finansowej. Unia fiskalna była legitymizowana jako mechanizm bezpieczeństwa egzekwujący wprowadzenie reform w krajach peryferyjnych. Głosy, które zwracały uwagę na niedostosowanie tych rozwiązań do sytuacji ekonomicznej w krajach dotkniętych kryzysem oraz ich negatywny aspekt społeczny, były w dużej mierze nieobecne. Jednym ze skutków debaty była rosnąca fala euroseptycyzmu w Unii Europejskiej.

W opisie kryzysu obecne są również wyrażenia określające przedłużający się czas jego trwania, który pozwolił decydom działać w okolicznościach stałego stanu wyjątkowego i uzasadniać często kontrowersyjne decyzje polityczne sytuacją wywołaną przez kryzys. Ponadto kryzys został przedstawiony przestrzennie jako rozciągający się na cały kontynent oraz przenikający głęboko do gospodarek, pozostawiając nieodwracalne ślady.

Kryzys euro był również najważniejszym aktorem w analizowanej próbie (ang. social actor), który został spersonifikowany i obdarzony ogromną mocą. Rządy państw członkowskich UE były również wysoce aktywowane, często zindywidualizowane i nominowane. Natomiast kraje, których gospodarki najbardziej ucierpiały w kryzysie, zostały przedstawione jako niecywilizowane, nieodpowiedzialne, niezdolne do zdyscyplinowania się i potrzebujące pomocy zewnętrznej.

Prasa przede wszystkim legitymizowała decyzje polityczne oraz dominującą ideologię neoliberalną poprzez autoryzację wypowiedziami ekspertów, które przy wnikliwej analizie ujawniały kategorie wartości moralnych. Analiza metafor dostarczyła dalszych informacji na temat deagentalizacji rządów i polityków poprzez dominujące metafory choroby i klęski żywiołowej. Przedstawienie kryzysu w tych kategoriach zakłada, że jest on naturalnym elementem rozwoju, który przychodzi niespodziewanie i bez niczyjej winy - na przykład naturalna część cyklu gospodarczego. Wskazuje to na strategiczne wykorzystanie metafor do wsparcia ideologii neoliberalnej.

Media odegrały kluczową rolę w procesie komunikacyjnej budowy kryzysu euro, wzmacniając opinie, które wpływały na postrzeganie wydarzeń, jednocześnie europeizując debatę publiczną w UE poprzez koncentrację na podobnych treściach.

Kataryna Schisaj
Hroŭcaŭ, 9.08.2019